

ОЦІНКА ЗАБЕЗПЕЧУЮЧИХ ЕКОСИСТЕМНИХ ПОСЛУГ ЛІСОВИХ ЛАНДШАФТІВ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Максименко Н. В., д. геогр. н., проф.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Воронін В. О., асп.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Бурченко С. В., ст. викладач

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Прояви наслідків зміни клімату та активна деградація природних екосистем внаслідок антропогенної діяльності призвели до пошуку нових напрямків в управлінні природокористуванням. Оцінка екосистемних послуг є актуальним науковим напрямом у більшості країн світу починаючи з 2000-х років. Саме тоді під егідою ООН було представлено звіт «Оцінка екосистем тисячоліття» [6]. У цьому документі розглянуто основи концепції екосистемних послуг. Відповідно до цього звіту та наступних методичних розробок [7] екосистемні послуги поділяють на чотири основні групи:

- послуги з забезпечення;
- регулюючі;
- культурні;
- супровідні.

Послуги з забезпечення є чи не найбільш простішою для оцінки групою екосистемних послуг лісових ландшафтів. До них відноситься забезпечення деревиною (в т. ч. паливною), послуги зі збирання лікарських рослин, грибів, ягід, деревних соків тощо. Крім того, опосередковано лісові ландшафти також забезпечують якість водних ресурсів, особливо якщо розглядати водоохоронні захисні насадження [4].

В Україні не запроваджено законодавчого механізму оцінки екосистемних послуг. Дослідження з оцінки екосистемних послуг проводять окремі дослідники та інституції [2, 3].

Метою дослідження було проведення оцінки забезпечуючих екосистемних послуг лісових ландшафтів Харківської області.

Методи дослідження. Зміст оцінки екосистемних послуг полягає в тому, щоб визначити вартість, а отже і важливість для людини різних вигод, які можна отримати від природних територій, що своєю чергою дасть можливість розробити рекомендації із втілення механізмів сталого розвитку та збалансованого природокористування [5].

Сучасні підходи до оцінки екосистемних послуг мають основні напрями оцінки:

1. Оцінка вартості використання (пряме, опосередковане використання, відкладеної альтернативи);
2. Оцінка вартості не використання (або вартість існування).

Вартісну оцінку екосистемних послуг прямого та опосередкованого використання набагато легше провести, оскільки вона формується на основі ринкових відносин, у яких визначається грошова вартість за певні послуги.

Так, для оцінки забезпечуючих послуг лісових ландшафтів Харківської області було використано дані фактичних об'ємів та ціни реалізації лісопродукції з аналітичного порталу Державного агентства лісових ресурсів України по обласним управлінням [1].

Результати. Забезпечуючі послуги лісових ландшафтів Харківської області оцінюються переважно за статистичними показниками лісозаготівлі.

Загальна площа лісів та інших лісовкритих площ області, згідно з даними Державного лісового кадастру, становить 419,4 тис. га. Лісистість області становить 12,1 %. Загальний запас деревини у лісах області на 2021 рік становив понад 68,0 млн м³.

Так, для дослідження було взято зведені дані фактичного обсягу реалізації деревини та фактичні ціни реалізованої продукції за 2019 рік та 2022 рік з аналітичного порталу Державного агентства лісових ресурсів [1]. Даний розрахунок надає можливість визначити вартість втрачених через повномасштабне вторгнення екосистемних послуг з забезпечення деревиною.

Таблиця 1 – Зведені дані фактичного обсягу і вартості реалізації деревини за 2019 та 2022 р.

Показник	Рік		Зміна показника, %
	2019	2022	
Фактичний обсяг реалізованої деревини, тис. м ³	100,67	34,4	65,7 % ↓
Фактична вартість реалізованої деревини, млн. грн.	164,66	115,8	29,6 % ↓
Середня ціна реалізації лісопродукції, тис. грн.	2,1	4,4	104 % ↑

Висновки. Результати дослідження свідчать про значну зміну в кількісному та вартісному відношенні екосистемних послуг з забезпечення деревиною у порівнянні 2019 року і 2022 року. Фактична вартість реалізації, як вартість прямого використання, і є вартістю екосистемної послуги. Повномасштабне вторгнення в Україну у лютому 2022 року призвело до втрати екосистемних послуг лісових ландшафтів, оскільки під окупацією опинились лісовкриті території площею більше 1 тис. га. Фактична вартість знизилась на 29,9 %, порівняно з показниками 2019 року, проте середня ціна за м³ деревини значно підвищилась, що

обумовлено як і звичайним процесом росту ціни на природні ресурси, так і військовими діями на території Харківської області.

Література

1. Аналітичний портал. URL: <https://stat.ukrforest.com/> (дата звернення: 20.09.2023).

2. Анісімова С. В., Оковита Я. С. Еколого-економічна оцінка екосистемних послуг лісу на прикладі ДП «Вовчанське лісове господарство». Вісник Харківського національного автомобільно-дорожнього університету. 2022. № 97. С. 114–121. URL: <https://doi.org/10.30977/bul.2219-5548.2022.97.0.114> (дата звернення: 20.09.2023).

3. Василюк О., Ільмінська Л. Екосистемні послуги. Огляд. БО «БФ «Фонд зах. біорізноманіття України» в рамках програми інвентаризації біорізноманіття Ржищ. міськ. об'єдн. територ. громади, 2020. 84 с.

4. Еколого-економічні функції захисних лісових насаджень у наданні екосистемних послуг (методичні рекомендації) / І.В. Соломаха, В.А. Соломаха, І.Я. Тимочко, О.Ю. Чорнобров // Під заг. ред. О.І. Фурдичко. – К., 2020. – 31 с.

5. Фурдичко О. І., Дребот О. І., Кучма Т. Л., Ільєнко Т. В. Оцінювання екосистемних послуг лісів за даними дистанційного зондування Землі. Агроекологічний журнал. 2019. № 4. С. 6-16. URL: <https://doi.org/10.33730/2077-4893.4.2019.189436> (дата звернення: 20.09.2023).

6. Guide to the Millennium Assessment Reports. Millenium ecosystem assessment. URL: <http://www.millenniumassessment.org> (дата звернення: 20.09.2023).

7. TEEB Manual for Cities: Ecosystem Services in Urban Management (2011) - The Economics of Ecosystems and Biodiversity. The Economics of Ecosystems and Biodiversity. URL: <https://teebweb.org/publications/other/teeb-cities/> (дата звернення: 20.09.2023).